

OSAKASKUNTAKYSELYN LOPPURAPORTTI

Yli-Kemin kalatalousalue

TIIVISTELMÄ

Raportti kokoaa kyselyn
toteutuksen, keskeiset
havainnot ja
toimenpide-ehdotukset.

Anna-Leena Inkerö

Kyselyn toteutus ja vastausaktiivisuus

Kysely toteutettiin Google Forms -verkkokyselynä, ja lisäksi paperiset kyselykaavakkeet tulostettiin ohjelmasta ja lähetettiin niille kalatalousalueen jäsen osakaskunnille, joiden yhteystiedot olivat kalatalousalueen tiedossa. Tavoitteena oli kerätä mahdollisimman kattavasti tietoa osakaskuntien näkemyksistä ja kehittämistarpeista.

Kalpa-ohjelman mukaan Yli-Kemin kalatalousalueella on yhteensä 113 jäsenosakaskuntaa, joista 73 on järjestäytymättömiä tai toimimattomia ja 40 järjestäytyneitä. Kysely lähetettiin 35 osakaskunnalle sähköpostitse ja postitse. Vastauksia saatiin 8 osakaskunnalta, mikä tarkoittaa 22 % vastausprosenttia.

Vaikka vastausprosentti jäi melko alhaiseksi, kysely tarjoaa arvokasta tietoa aktiivisten osakaskuntien näkemyksistä ja toiveista. Tuloksia tulee kuitenkin tarkastella siitä näkökulmasta, että ne eivät edusta koko kalatalousalueen osakaskuntien yhteistä kantaa.

Alhainen vastausprosentti korostaa tarvetta kehittää viestintää ja osakaskuntien aktiivointia. Suuri osa osakaskunnista on järjestäytymättömiä, mikä heikentää osallistumista ja vaikeuttaa yhteisten tavoitteiden toteuttamista. Tämä voi johtua resurssipulasta, tiedonkulun haasteista tai vähäisestä kiinnostuksesta kalatalousalueen toimintaan.

Aktiivisten osakaskuntien näkemykset ovat arvokkaita, mutta ne eivät anna kattavaa kuvaa koko alueen tarpeista. Jatkossa on tärkeää tavoittaa myös passiiviset osakaskunnat ja luoda toimintamalleja, jotka madaltavat osallistumisen kynnyksiä.

Ehdotukset osallistumisen parantamiseksi

- Tehostetaan viestintää: Käytetään monikanavaista viestintää (sähköposti, kirjeet, verkkosivut, sosiaalinen media) ja selkeitä ohjeita.
- Motivoidaan osallistumista: Korostetaan kyselyn merkitystä ja sen vaikutusta osakaskuntien omiin etuihin.
- Tarjotaan tukea järjestäytymättömille osakaskunnille: Luodaan ohjeistus ja malli, jolla osakaskunnat voivat aktivoitua. Sekä kannustetaan osakaskuntia yhdistymään.
- Hyödynnetään yhteistyötä: Järjestetään infotilaisuuksia ja koulutuksia, joissa kerrotaan kalatalousalueen toiminnasta ja hyödyistä.
- Kehitetään digitaalisia ratkaisuja: Mahdollistetaan helppo vastaaminen mobiililaitteilla ja sähköisillä lomakkeilla.

Kysely tukee käyttö- ja hoitosuunnitelmassa esitettyjä tavoitteita vesistöjen kunnostuksen, kalastuksen järjestämisen ja osakaskuntien yhteistyön kehittämiseksi.

Kalavesien hoito ja vesistökuunnostukset

Kalavesien hoito ja vesistöjen kunnostus ovat keskeisiä toimenpiteitä kalatalousalueen ekologisen tilan parantamiseksi ja kalakantojen elvyttämiseksi. Yli-Kemin kalatalousalueella vesistöjen tilaan vaikuttavat monet tekijät, kuten vesikasvillisuuden lisääntyminen, kutualueiden heikentyminen, särkikalojen runsastuminen sekä valuma-

alueiden kuormitus. Lisäksi alueella kaivostoiminnan ja energiantuotannon lisääntyminen voi lisätä riskejä vesistöjen kuormitukseen, veden laatuun ja kalakantojen elinolosuhteisiin. Näiden toimintojen vaikutukset on huomioitava vesistöjen hoidon suunnittelussa ja seurannassa.

Kyselyn avulla kartoitettiin osakaskuntien näkemyksiä vesistöjen hoidon tarpeista, kunnostuskohteista ja mahdollisuuksista osallistua hankkeisiin. Vastauksista käy ilmi, että kunnostustarve on merkittävä ja osakaskunnat ovat valmiita osallistumaan sekä taloudellisesti että talkootyön kautta. Lisäksi kysely tukee käyttö- ja hoitosuunnitelmassa esitettyjä tavoitteita, jotka painottavat kalavesien hoidon tehostamista, vaelluskalojen elvyttämistä ja vesistöjen monimuotoisuuden turvaamista.

Keskeiset havainnot ja laajennettu analyysi

- Kunnostuskohteiden tarve on merkittävä. Vastauksissa korostui vesikasvillisuuden poisto, kutualueiden kunnostus ja hoitokalastus. Tämä kertoo vesistöjen ekologisen tilan heikkenemisestä ja tarpeesta palauttaa luonnon monimuotoisuutta.
- Vaelluskalojen ylisiirrot saavat laajaa kannatusta. Tämä on tärkeä askel kalakantojen elvyttämiseksi ja vaellusesteiden vaikutusten kompensoimiseksi.
- Istutuksiin soveltuvia kohteita on useita, mikä mahdollistaa kalakantojen vahvistamisen. Tämä edellyttää kuitenkin tarkkaa suunnittelua ja seurantaa, jotta istutukset tukevat luonnonvaraisia kantoja eivätkä aiheuta geneettisiä riskejä.
- Poikastuotantoalueiden olemassaolo on positiivinen signaali, mutta niiden kunnostus ja ylläpito vaativat resursseja ja yhteistyötä.
- Rapukantojen osalta tiedon puute on merkittävä haaste. Tämä voi vaikuttaa ravustuksen hallintaan ja ekosysteemin tasapainoon. Tarvitaan systemaattista kartoitusta ja seurantaa.

Kustannukset ja osallistuminen – tarkempi tarkastelu

Kustannusarviot vaihtelivat suuresti: joissakin vastauksissa arvioitiin jopa 500 000 €, toisissa 60–70 000 € (10 vuoden hankeaika), pienimmät arviot olivat 5 000–15 000 € ja keskisuuret 100–150 000 €. Tämä hajonta kertoo erilaisten hankkeiden laajuudesta ja tarpeista. Rahallinen panos vaihtelee muutamasta sadasta eurosta kymmeneen tuhansiin euroihin, ja monissa tapauksissa talkootyö on keskeinen osa rahoitusmallia.

Talkootyöarviot vaihtelivat muutamasta sadasta tunnista jopa tuhanteen tuntiin sekä konetyötunteja 100–200. Tämä osoittaa vahvaa sitoutumista, mutta myös tarvetta organisoida talkootyö tehokkaasti ja varmistaa riittävä kalusto.

Toimenpide-ehdotukset

1. Perustetaan alueellinen koordinaatioryhmä kunnostushankkeiden suunnitteluun ja seurantaan.
2. Laaditaan yhtenäinen vesistöjen hoitosuunnitelma priorisoiduilla kohteilla.
3. Kehitetään yhteiskäyttöinen kalusto (esim. niittokoneet, hoitokalastusvälineet) ja luodaan varausjärjestelmä osakaskuntien käyttöön.

4. Toteutetaan systemaattinen vesinäytteiden otto ja rapukantojen kartoitus vuosittain yhteistyössä ELY-keskuksen ja tutkimuslaitosten kanssa.
5. Haetaan EU:n ja kansallisia rahoituslähteitä (esim. kalatalous- ja ympäristöavustukset, Leader-rahoitus) hankkeiden toteuttamiseen.
6. Järjestetään koulutuksia ja työpajoja osakaskunnille liittyen kunnostusmenetelmiin, kalatalouden kestävään hoitoon ja talkootyön organisointiin.
7. Luodaan viestintäsuunnitelma, jolla lisätään tietoisuutta hankkeista ja aktivoidaan paikallisia asukkaita osallistumaan talkoisiin ja seurantaan.
8. Aktivoidaan toimimattomat osakaskunnat mukaan toimintaan yhdistymisen tai sopimusten kautta.

Johtopäätös

Vastaukset korostavat tarvetta vesistöjen kunnostukselle, hoitokalastukselle ja kutualueiden parantamiselle. Useat vastaajat ovat valmiita osallistumaan taloudellisesti ja talkootyöllä. Rapukantojen tilasta tarvitaan lisäselvityksiä. Vaelluskalojen ylisiirrot ja istutukset saavat laajaa kannatusta, ja yhteiskäyttöinen kalusto sekä koordinaatio voisivat tehostaa toteutusta. Toimenpide-ehdotukset tarjoavat konkreettisen polun kohti tehokkaampaa ja kestävää vesistöjen hoitoa.

Kalastuksenvalvonnan yhteenveto

Kalastuksenvalvonta on keskeinen osa kestävää kalavesien hoitoa. Kyselyssä selvitettiin tarve valvonnan tehostamiselle, valtuutusten tilanne, koulutushalukkuus ja kiinnostus ostaa valvontapalveluja kalatalousalueelta.

Keskeiset havainnot

- Valtaosa vastaajista näkee tarpeen tehostaa kalastuksenvalvontaa.
- Valtuutuksia ja valvojia on osittain, mutta ei kattavasti.
- Koulutukseen osallistumishalukkuus on rajallista, mutta kiinnostusta on.
- Palvelujen ostaminen kiinnostaa noin puolta vastaajista.

Toimenpide-ehdotukset

9. Toteutetaan kalastuksenvalvonnan tilannekartoitus ja priorisoidaan alueet, joilla valvonta puuttuu.
10. Osallistutaan kalastuksenvalvontakoulutuksiin ja aktivoidaan halukkaita henkilöitä.
11. Kehitetään kalatalousalueen tarjoama valvontapalvelu ja selkeä hinnoittelu.
12. Tehostetaan viestintää osakaskunnille valvonnan merkityksestä ja velvoitteista.
13. Hyödynnetään ELY-keskuksen ja viranomaisten tuki valvonnan kehittämisessä.

Kalastuslupien myynnin yhteenveto

Kyselyssä selvitettiin kalastuslupien saatavuus, tarve kehittää lupamyyntiä, kehittämis ehdotukset sekä lupamyyntitietojen julkaiseminen kalatalousalueen verkkosivuilla.

Keskeiset havainnot

- Kaikilla vastanneilla alueilla kalastuslupien saaminen on mahdollista.
- Suurin osa näkee tarpeen kehittää lupamyyntiä (5 kyllä, 3 ei).
- Kehittämissuhteet painottuvat nettimyyniin ja lupatuotteiden selkeyttämiseen.
- Lähes kaikki sallivat lupamyyntitietojen julkaisemisen verkkosivuilla (7 kyllä, 1 ei).

Toimenpide-ehdotukset

14. Ota käyttöön sähköinen lupamyynti (verkkokauppa tai mobiilisovellus).
15. Kehitä ryhmälupamyyntiä erityisesti matkailukeskuksissa.
16. Tuotteista pyydysyksikkömyynti selkeäksi ja tarvepohjaiseksi.
17. Julkaise lupamyyntitiedot verkkosivuilla ja lisää ohjeet lupien hankintaan.
18. Seuraa lupamyyntitilastoja ja arvioi kehitystoimien vaikutusta.

Osallistuminen kalatalousalueen tapahtumiin – yhteenveto

Kyselyssä selvitettiin kiinnostus järjestää kalastusta ja kalavesienhoitoa edistäviä tapahtumia, ehdotetut tapahtumapaikat sekä taloudellinen osallistumismahdollisuus.

Keskeiset havainnot

- Suurin osa vastaajista on kiinnostunut tapahtumien järjestämisestä (5 kyllä, 2 ei).
- Ehdotetut tapahtumapaikat kattavat sekä järvi- että jokialueita.
- Taloudellinen osallistuminen vaihtelee merkittävästi (100 € – 1 000 €).

Toimenpide-ehdotukset

19. Laaditaan tapahtumakalenteri yhteistyössä osakaskuntien kanssa.
20. Määritellään tapahtumien teemat (esim. hoitokalastus, vesikasvien niitto, kutualueiden kunnostus).
21. Selvitetään rahoitusmallit ja luodaan yhteinen budjetti tapahtumille.
22. Hyödynnetään sidosryhmien tuki ja suunnitellaan kohteet yhdessä.
23. Julkaistaan tapahtumat kalatalousalueen verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa.

Osakaskuntakysely oli osa vuosina 2024–2025 toteutettua kalatalouden edistämishanketta, johon Yli-Kemin kalatalousalue sai avustusta kalastohoitomaksuvaroista Lapin ELY-keskukselta.